

Name :- Jadeja Nirulibet P.

Sub :- Banking and Finance

Sem :- Coc - 1

Roll No :- 179

Prn No :- Coc 2025 179

Paper code :- MJ-BAF - 101

College Name :- Shree P. R. Lalun college.

Student's Signature :- N.P. Jadeja

2. विस्तारवादी **नाण्डीय नीति**
" **पैसा बढ़ाओ, बाज बढ़ाओ, अर्थतंत्र खलाओ.**"

लक्ष्य : - **विकास**

उद्देश्य :- आर्थिक वृद्धि बढ़ाओ, बेरोजगारी घटाओ
मंदी (Recession) दूर करो

- साधनों की उपधि :-
- रिपाई बंद करवाओ
  - CRR / SLR घटाओ
  - OMO द्वारा बॉन्ड्स खरीदो
  - रिजर्व रिपाई बढ़ाओ

परिणाम :- **वृद्धि बढ़ेगी** → **रोजगार** ↑
बाज बढ़ेगी → **उद्योगों का**
GDP वृद्धि ↑

मोटाका :- **मौद्रिकता बढ़ेगी** (अर्थात् **पैसा** बढ़ेगा)

उदाहरण :- **COVID-19** में रिपाई बंद **4.00%** की दर पर
CRR 37% से **33%** → **₹ 10 लाख** की दर से **₹ 10 लाख** की दर पर
उभरेगा.

2. **संकुचवादी नाण्डीय नीति**
" **पैसा घटाओ, बाज बढ़ाओ, मौद्रिकता रोकें**"

लक्ष्य :- **विकास**

उद्देश्य :- **मौद्रिकता (Inflation) नियंत्रण**, अर्थतंत्र
" **संकुचित** " **बाज बढ़ाओ**

- साधनों की उपधि :-
- रिपाई बंद करवाओ
  - CRR / SLR बढ़ाओ
  - OMO द्वारा बॉन्ड्स बेचना
  - रिजर्व रिपाई बढ़ाओ

સ્પષ્ટ : લાંબા માંદા → વચ્ચે દારૂ
ડેરિટ દારૂ → માંદા દારૂ
માંદાવારી ↓

નોંધ : વૃદ્ધિ દીર્ઘ સમય સુધી
ઉદ્દેશ્ય (2022-23) :- માંદાવારી 9.5% પર → સિપી જેટ 6.5
સુધી વધારવા, OMO વી જે 2 લાખ કરી
→ CPI 5% નીચે આવી

3. નિષ્ણ નાણાકીય નીતિ
"સંતુલન જાળવવા - ન વધારવા, ન દાખર"

નિષ્ણ : માંદાવારી અને વૃદ્ધિ વચ્ચે સંતુલન.
સ્થિતિ :- જ્યારે સ્પષ્ટ સ્થિતિ સિદ્ધ થાય (CPI ~ 4% - 5%)
આધાર :- જે માં ફોલ ડેરિટ નહીં (~ 7%)
નિક્કાડેરી સિદ્ધ. જાળવવા
OMO / MSF નો મર્યાદિત ઉપયોગ

સ્પષ્ટ :- સ્પષ્ટ સ્થિતિ જાળવવા આવી.
ઉદ્દેશ્ય (2025) :- સ્પષ્ટ સ્થિતિ 2025 માં સિપી 6.50% પર સિદ્ધ
CPI 4.5% - 5% જેટલું → "Neutral stance"

નાણાકીય નીતિના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો

RRB ની નાણાકીય નીતિના મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો નીચે મુજબ છે:

1. માંદાવારી નિયંત્રણ :- RRB નો પ્રાથમિક ઉદ્દેશ્ય 4% માંદાવારી
(CPI આધારીત) જાળવવાનો છે. જેની + 2% રીઝર્વેશન છે. આ
2016 ના નાણાકીય નીતિ ઉદ્દેશ્ય જેટલું જાળવવાનું છે

2.) સ્પષ્ટ વૃદ્ધિ :- GDP વૃદ્ધિ નો પ્રોત્સાહન આપવું, યામ કોન નામ
વૃદ્ધિ ના સમય.
N.P. Judeja

એલ્યુટરી લિક્વિડિટી રેશિયો (SLR)	બેંકોના લેખની તરફ રિમાન્ડ - રબોટ રાઈમ લાયોઅલિટી (NDR) ની રજી સરકારી બોન્ડમ, ગોલ્ડ બોન્ડમ - રાયબા.	બેંકોની ફિલિટી રબોટ સરકારી રિમાન્ડ નિયંત્રણ રજીસ્ટ્રી	બેંકોને સુરક્ષિત રબોટ સરકારી રજીસ્ટ્રી	18.00%
માર્જિનલ - એલિગેન્ડ - ડિમિલિટરી (MSF)	બેંકો - દમિરજ્જસીમાં રિયો રી + 0.25% પર RBI પાસેથી નાબ લઈ રજી.	લિક્વિડિટી રજી - રજી માં મદદ	બેંકોને રૂપિયા રિયાલ રબોટ.	6.75%

૨. **પરોક્ષ સાધનો (Qualitative Tools)**

→ આ સાધનો રિસ્કના ટાલરન્સ ની નિર્ધારણ કરી દો અને સારી સારી સરકારી રજી દો

સાધન	બાબત	ઉદ્દેશ	ઉદાહરણ
સ્યારિંગ માર્કેટ સ્યારિંગ રેશિયો (OMR)	RBI સરકારી બોન્ડમ બેંકોની બેંકો	બેંકોમાં લિક્વિડિટી બેંકોની લિક્વિડિટી	બેંકોની રજી -> રજી બેંકોની લિક્વિડિટી બેંકો. બેંકોની રજી બેંકોની -> માર્કેટ દો.
માર્જિનલ રિસ્ક રજી	ફિલિટી લેખની પર બેંકો બેંકોની રજી બેંકો	રજી સરકારી રજી દો	રજી સરકારી માં બેંકોની રજી બેંકો માર્જિનલ બેંકોની

નાણાકીય નીતિની વિવિધ સ્વરૂપો:

• નાણાકીય નીતિ (Monetary Policy) એ કોઈપણ દેશ (જેમ કે ભારત માં RBI) દ્વારા સરકારના આધારે નીતિ છે. જેમાં પૈસાના પુરવઠા, બાજદર અને ફિડેલિટી પુરવઠાને નિયંત્રિત કરીને આર્થિક પ્રભાવનું કાર્ય કરવામાં આવે છે. તેનો આર્થિક પરતો મૂલ્ય સ્વરૂપે નીચે સૂચવેલ છે:

1. **સ્પર્ધાત્મક વૃદ્ધિ (Economic Growth)**

→ વિસ્તરણાકારી નીતિ (Expansionary Policy): બાજદર ઘટાડીને અને પૈસાનો પુરવઠો વધારીને સંક્રાંતિ અને વધારા વધે છે. જેનાથી GDP વૃદ્ધિ થાય છે.

→ સંકોચનકારી નીતિ (Contractionary Policy): બાજદર વધારીને પરત અને સંક્રાંતિ ઘટાડે છે, જે વૃદ્ધિને ઘોમી ઘટાડે છે.

નાણાકીય નીતિની વિવિધ સ્વરૂપો:

2. **ફૂગાવાં (Inflation)**

→ નીચા બાજદરથી માંગ વધે છે, જેનાથી ફૂગાવાં વધી શકે છે. (Demand Pull Inflation.)

→ ઊંચા બાજદરથી માંગ ઘટે છે, જે ફૂગાવાંને નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે.

3. **બેરોજગારી દર [Exchange Rate]**

→ વિસ્તરણાકારી નીતિ એ બાજદરને વધુ સંક્રાંતિ કરે છે, જેનાથી નાણાકીય વધે છે અને બેરોજગારી ઘટે છે.

→ સંકોચનકારી નીતિથી સંક્રાંતિ ઘટે છે, જે બેરોજગારી વધારી શકે છે.

નાણાકીય નીતિની વિવિધ સ્વરૂપો:

4. વિનિમય દર (Exchange Rate):

- > ઊંચા વાલ્યુર યો વિદેશી મૂડી આકર્ષાય છે, જનતાને કિપિયાઈ મજબૂત થાય છે.
- > નીચા વાલ્યુર યો મુદર વધે છે, જે કિપિયાઈ નબળાઈ થાય છે.

5. સંક્રમણ અને બચત (Investment and Savings)

- > નીચા વાલ્યુર યો લોન મેસી થાય છે, જે સંક્રમણને પ્રોત્સાહન આપે છે.
- > ઊંચા વાલ્યુર યો બચત વધે છે. પરંતુ સંક્રમણ ઘટે છે.

6. બેંકિંગ અને નાણાકીય સ્થિતિ :

- > CRR, SLR જેવા આયત્તરો બેંકિંગને લિમિટ્સો નિયંત્રિત થાય છે.
- > સ્થિતિ વિસ્તરણનો નાણાકીય વ્યાપકતા (જેમ કે બચત) વધે શકે છે.

નાણાકીય નીતિની સામાન્ય ભાડોની પરની સ્વરૂપો

-> નાણાકીય નીતિ (RBI દ્વારા ચેપીરે, CRR વગેરેની ફેરફાર) સીધી રીતે બેંકિંગ સ્વરૂપ ક્રી છે, પરંતુ તેનો સ્વરૂપ સામાન્ય ભાડોના રીનિંગ શુભમાં પણ વધે છે.

સ્વરૂપનું સ્ત્ર	વિસ્તરણકારી નીતિ (ફેરફાર)	સંક્રમણકારી નીતિ
લોન સ્વરૂપે FDI	કોમ / SLR લોન મેસી -> FDI વધે (ફેડો નાખ્યો લોન પર રૂ. 500-1000 / મહિને બચત)	FDI વધે -> બેંકો વધે.
બચત સ્વરૂપે FD	બચત ખાતા / FD પર વાલ્યુર વધે -> બચતનું વાલ્યુર વધે	FD પર વાલ્યુર વધે -> CRR નાણાકીય કોન્ટ્રોલ કાઢાય.
બચત સ્વરૂપે યુરો	મેસી લોન -> કોમ, ઘર, મોબાઇલ ની યુરો વધે.	મોબાઇલ લોન -> યુરો વધે, બચત બચત.
મોડર્ન સ્વરૂપે સમાવ	વ્યાજ વધે -> મોડર્ન સ્વરૂપ વધે, પ્રગતિ વધે.	મોડર્ન -> ઘરો, પ્રગતિ કોમ.
ફૂગાવો સ્વરૂપે કિમ્બો	બચત સ્વરૂપે મોબાઇલ -> ઘર શાકભાજીનો વ્યાજ વધે	કિમ્બો વધે -> બચત સ્વરૂપે
શરિબચાર / મધુચુરુચાર ફંડ	સંક્રમણ વધે -> બચત કોન્ટ્રોલ	સંક્રમણ વધે -> બચત વધે.

મહેશ ત્રિરાનીયા. પી. N.P. Judevra

ભારતીય નીતિની વ્યાખ્યા (Tenders) પરની અસર

→ ભારતીય નીતિ (RBI ના રૂબંદી રે. CRR, સ્થાપિત માર્કેટ સ્થાપિતકાર્ય વગેરે) વ્યાખ્યાની શરૂઆત, કમિયોડિટી, કોરેક્ટમ, બેંકિંગ અને ડિવિડેન્ડ માર્કેટમાં સીધા અસર થઈ અસર કરે છે. અસર વિસ્તરણકારી અને સંકોચકારી નીતિ પર આધારિત છે:

અસર થઈ શકે તેવી માર્કેટ	વિસ્તરણકારી નીતિ (નોંધ વાળકાર)	સંકોચકારી નીતિ (નોંધ વાળકાર)
કમિયોડિટી (બોલિંગ)	નોંધ રે. → બોલિંગમાં અસર વધે (દરેકલેશન રે.): કુટ માંગ વધે.	નોંધ રે. → દરેક: કુટ માંગ ઘટે.
કોરેક્ટમ (INR USD)	કોરેક્ટમ નાબૂદ → અસરપરિવર્તન કાપી (IT, કોમ્પી) → દરેકલેશન સુલભ થાય છે.	કોરેક્ટમ નાબૂદ → દરેકલેશન સુલભ થાય છે.
બેંકિંગ / ડિવિડેન્ડ માર્કેટ (બોલિંગ)	બેંકિંગ વોલેટ ઘટે → બેંકિંગ કમિયોડિટી વધે.	બેંકિંગ વોલેટ વધે → બેંકિંગ કમિયોડિટી ઘટે.

ભારતીય નીતિની આધાર અને નિકાસકારી પરની અસર :-

→ ભારતીય નીતિ (Monetary Policy) મુખ્યત્વે વિનિમય દર (Exchange Rate), વાળકાર અને સ્થાપિતકારી માંગને પ્રભાવિત કરીને આયાત (Imports) અને નિકાસ (Exports) પર અસર કરે છે. તેની અસર વિસ્તરણકારી (Expansionary) અને સંકોચકારી (Contractionary) નીતિ પર આધારિત છે. નીચે વિગતવાર સમજાવું છે.

1. વિનિમય દર પર અસર (પ્રાથમિક અસર) :-

• વિસ્તરણકારી નીતિ (નોંધ વાળકાર) :-
 → વિદેશી મૂડી બેંકિંગ વધે છે. જેનાથી સ્થાપિતકારી કરવામાં (જેમ કે કોમ્પી) અસર વધે છે.

→ નિકાસકારી માર્કેટ : નિકાસ અસર ઘટે છે, વિદેશી બેંકિંગમાં અસર વધે છે → નિકાસ ઘટે છે.
 આયાતકારી માર્કેટ : આયાત મોટી થાય છે → અસર વધે છે, મોરબી ઘટે છે આયાત આધારિત છે.

संशोधनकारी नीति (डिंघा वाकदर)

- विदेशी मंडी स्थापित की, जिनका डिनसी मजबूत था
- निर्यातकारी भाई: निर्यात मंडी था → परत वही, मानिक → निर्यात
- व्यापारकारी भाई: व्यापार करती था → परत वही, मानिक वही व्यापार व्यापार वही.

1. मांग एवं दुगावा पर असर (प्राथमिक स्तर)

विस्तारकारी नीति: - अंतरिम मांग वही है, जिनका स्थानिक परत स्थानीय मांग वही → व्यापार वही शक्ति. परंतु दुगावा वही तो निर्यात मा परत वही.

संशोधनकारी नीति → मांग वही है → व्यापार वही. दुगावा निर्यातकर्ता वही तो निर्यातकारों स्थित डिमंडों माल माल.

3. कीट स्तर कीट पर असर:-

नीचा वाकदर ही लोत करती था → निर्यातकारी एवं व्यापारकारी एवं वाकदर विस्तार वही. परंतु विनिमय दरों - असर वही प्रभाव वही है.

डिंघा वाकदर ही कीट मंडी था → वाकदर विस्तार मां व्यापार, वही व्यापार - निर्यात परत वही है.